

Szmodis Jenő¹**A szuverenitás átértékelődése a menekültügy és migráció kontextusában**

A menekültügy és a szuverenitás témaköre azon kívül, hogy államelméleti szempontból mindkettő releváns, látszólag kevésbé függ össze.² Az elmúlt évtizedek, talán évszázad azonban fokozatosan egyre világosabbá teszi, hogy a két tényező igencsak szorosan kapcsolódik egymáshoz. Mindennek nem különös megvilágítást adnak napjaink eseményei, amelyek fokozottan érintik hazánkat is. Nem másról van szó, mint egyfelől a 2014-2015 óta tartó migránsválságról, másfelől az ukrán-orosz konfliktusból adódó menekülthullámról. Mielőtt azonban a két utóbbi jelenségre térnénk, néhány mondatban a szuverenitás problematikáját érdemes szemügyre vennünk.

Az a körülmény, hogy a szuverenitás fogalma a 16. század, tehát Jean Bodin munkássága előtt nem létezett, még nem jelenti azt, hogy korábban ne léteztek volna azok a jelenségek és elgondolások, amelyek többé-kevésbé megfeleltethetők magának a szuverenitásnak. Lényegében Bodin sem mondott mást, mint azt, hogy a különböző államok rendelkeznek egy legfőbb hatalommal, mindazonáltal az államforma kérdése dönti el, hogy e hatalmat ki, illetve kik gyakorolják, továbbá a kormányforma fogalma alkalmas annak megvilágítására, hogy e hatalomgyakorlás milyen módon történik.³ Bodin legfőbb érdeme a fogalmi tisztázás volt, így a szuverenitás tartalmának meghatározása, illetve az államforma és a kormányforma megkülönböztetése, sőt, utóbbi fogalmának bevezetése. Más kérdés az, hogy Hugo Grotius munkája, A háború és béke jogáról,⁴ valamint a vesztfáliai béke kimunkálása nyomán, majd azt követően körvonalazódni kezdett egy olyan elgondolás, ami majd a XX. század közepén, az ENSZ alapokmányában nyer többé-kevésbé világos kifejezést, mégpedig az államok szuverén egyenlőségének eszméjében. Stephen D. Krasner helyesen mutat rá arra, hogy a vesztfáliai értelemben szuverenitás, ami fokozatosan magába kezdi foglalni mind a nemzetközi kapcsolatokban való egyenlőség, mind pedig a beavatkozás tilalmának elvét, valójában mindig is az éppen aktuális erőviszonyok szerint valósult meg illetve szenvedett csorbát.⁵ Ami azonban a 17. században igen jelentős változást hozott a korábbiakhoz képest az, hogy függetlenül attól, hogy az egyes államok valóban szuverén módon alakíthatták-e külső kapcsolataikat, illetve rendezhették-e belső viszonyaikat, legalább elvi szinten megkezdődött az államok mellérendelt kapcsolatáról való gondolkodás és diskurzus. Egyre inkább el nem fogadottá váltak az államok

¹ NKE, ÁNTK, Kormányzástani és közpolitikai tanszék, habilitált egyetemi docens.

² Jelen írásunkban az egyszerűség, és a tárgyalás jobb követhetősége kedvéért vállaltan nem teszünk különbséget a menekült és a menedékes fogalma között, minthogy e distinkció az elmondottak érdemi vonatkozásai tekintetében nem bír jelentőséggel. A menedékes fogalmát egyébként a menekültügyről szóló 2007. LXXX. törvény 19. §-a a következőképpen adja meg: „Magyarország menedékesként ideiglenes védelemben részesíti azt a külföldit, aki Magyarország területére tömegesen menekülők olyan csoportjába tartozik, amelyet a) az Európai Unió Tanácsa - a lakóhelyüket elhagyni kényszerült személyek tömeges beáramlása esetén nyújtandó átmeneti védelem minimumkövetelményeiről, valamint a tagállamok e személyek befogadása és a befogadás következményeinek viselése tekintetében tett erőfeszítései közötti egyensúly előmozdítására irányuló intézkedésekről szóló, 2001. július 20-i, 2001/55/EK tanácsi irányelvben (a továbbiakban: 2001/55/EK irányelv) meghatározott eljárás szerint - ideiglenes védelemre jogosultként elismert, vagy b) a Kormány ideiglenes védelemre jogosultként ismert el, mivel a csoportba tartozó személyek hazájukból fegyveres konfliktus, polgárháború vagy etnikai összecsapás, illetve az emberi jogok általános, módszeres vagy durva megsértése - így különösen kínzás, kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód - miatt elmenekülni kényszerültek.”

³ Bodin, Jean: Az államról. Gondolat Könyvkiadó, Budapest, 1987.

⁴ Grotius, Hugo: A háború és a béke jogáról. I-III. Akadémiai Könyvkiadó, Budapest, 1960.

⁵ Krasner, Stephen D.: Sovereignty: Organized Hypocrisy. Princeton, 1999, Princeton University Press.

közötti olyan hierarchikus viszonyok, amelyek a korábbi évszázadok, évezredek során bevettek voltak. Azok a kapcsolatok tehát, amilyeneket például Róma alakított ki, az utóbb esetleg provinciájává tett államalakulatokkal, vagy amilyeneket a középkorban az egyes államok közötti hűbéri kapcsolatok jelentettek. Mindennek túl sok morális tartalma nem, inkább csak teoretikus értéke volt, hiszen az alárendelt államok – erre vonatkozó aktuális érdekek hiányában – segítséget ritkán kaptak, pusztán állami létezésük elvi megkérdőjelezése lett függőségük legalapvetőbb konzekvenciája. A vesztfáliai szerződést követően azonban fokozatosan védendő értéként kezdett tételeződni valamely állam független, szuverén léte.⁶

Az ENSZ alapokmányának sajátos megfogalmazása – ami miatt a „*többé-kevésbé világos kifejezés*” alkalmazása talán indokolt, a következő: „*A szervezet az összes tagja szuverén egyenlőségének elvén alapul*”.⁷ Nem igazán érthető – és eddig erre vonatkozó adatot nem is találtam – hogy e dokumentum miért „*szuverén egyenlőség*”-ről szól, a szuverenitások egyenlősége helyett. Az ugyanis talán világos, hogy az államok egyenlőségének szuverén jellegét bajosan értelmezhetjük, azonban a szuverenitások egyenlősége tökéletesen egyértelmű kifejezés lett volna. Talán nem véletlen, hogy három évtizeddel később az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlet 1975-ös Helsinkii záróokmánya mellett, hogy megismételte a különös hangzású „*szuverén egyenlőség*” fogalmát, azt egyúttal értelmezte is kimondva, hogy abba „*beletartozik többek között minden állam joga a jogi egyenlőségre, a területi épségre, a szabadságra és politikai függetlenségre.*”

Ezeket az igen szép elveket éppen a hidegháború kellős közepén fektették le, mégpedig olyan államok – többek között a Magyar Népköztársaság – közreműködésével, amelyeknek aktuális helyzete szöges ellentétben állt az általuk is éppen aláírt dokumentum szövegével. Mindezt utólag ugyan a részes államok részéről cinizmusnak, a helyzetet pedig ironikusnak is tekinthetjük, bár világos az is, hogy a dokumentum éppen *jogalapot* kívánt teremteni a későbbi, akkor még csak kívánatosnak tűnő változásokhoz, az úgy nevezett béketábor felbomlásához. Egyértelmű azonban, hogy a dokumentum valami olyasmit rögzített egyszerre tényként, és egyszerre normaként, ami az aláírás pillanatában, sőt még évtizedekig nem volt valóság.

E dokumentum kimondja továbbá: „*A nemzetközi jog keretein belül valamennyi résztvevő Államnak egyenlő jogai és kötelei vannak. Tiszteletben tartják egymás azon jogát, hogy kapcsolataikat más államokkal a nemzetközi joggal összhangban és e Nyilatkozat szellemében belátásuk szerint határozzák és valósítsák meg. Úgy vélik, hogy határaik, a nemzetközi joggal összhangban, békés eszközökkel és megegyezéssel megváltoztathatók. Úgyszintén joguk van ahhoz, hogy nemzetközi szervezetekhez tartozzanak vagy sem, részesei legyenek két- vagy többoldali szerződéseknek vagy sem, beleértve azt a jogot, hogy résztvevői legyenek szövetségi rendszereknek vagy sem; úgyszintén joguk van a semlegességre.*”

Meglehetősen egyértelmű, hogy 1989 tájékán, amikor egyfajta hallgatólagos, de legalábbis írásba nem foglalt megállapodás született az amerikai és a szovjet vezetők között abban a kérdésben, hogy a német újraegyesítés feltétele az, hogy a szovjet blokk országai nem csatlakozhatnak a NATO-hoz, pontosabban a NATO nem kezd keleti bővítésbe, mindez ellenkezett a Helsinkii záróokmány rendelkezésével. A helyzetet bonyolítja azonban, hogy mindez több mint harminc esztendővel ezelőtt azért sem zavarhatott senkit, hiszen negyvenhét évvel ezelőtt pontosan olyasmiket foglaltak nemzetközi szerződésbe, aminek éppen az ellenkezője volt igaz. Tovább árnyalja a helyzetet továbbá, hogy Ukrajna NATO-

⁶ A szuverenitás fogalmának változásairól lásd még Varga Gergely: A vesztfáliai szuverenitás érvényessége a nemzetközi kapcsolatokban. *Nemzet és Biztonság* 2015/1. szám | 30–38.

⁷ Egyesült nemzetek Szervezetének Alapokmánya, 1. záradék, 2. cikk. 1956. évi I. törvény Az Egyesült Nemzetek Alapokmányának törvénybe iktatásáról

csatlakozásának kérdése éppen azt követően és éppen annak következtében artikulálódott igen határozottan, hogy 2014-ben nem csekély amerikai segítséggel a regnáló kormány megdöntésére került sor. A tüntetések formális kiváltó oka akkor az volt, hogy Viktor Janukovics 2013 novemberében visszalépett az Európai Unióval megkötendő társulási megállapodástól.⁸

Világos tehát, hogy Ukrajnának az Európai Unióhoz és a NATO-hoz való csatlakozás kezdeményezése a szuverenitása alapján őt megillető jog, ám az is kétségtelen, hogy e jog gyakorlására nem csekély külső – nevezetesen amerikai – befolyás nyomán került sor, ami azonban éppenséggel ellentétben áll az ország szuverén minőségével. Ukrajna esetében tehát egyfelől a szuverenitás felértékelődése szerepel a nyugati politikai diskurzusban, miközben az adott állam szuverenitását fenyegető, sőt sértő tényként is értékelhető például Victoria Nuland, amerikai külügyi államtitkár beszélgetése az USA ukrajnai nagykövetével, Geoffrey Pyatt-tel amelyben Ukrajna helyzetét illetően fogalmaz meg elvárásokat, illetve ugyanekkor hangzik el hírhedtté vált mondata is: „Fuck the EU”.⁹

A jelenlegi ukrajnai helyzetből is jól látható tehát, hogy alighanem igaza lehet Stephen D Krasnernek, amennyiben a szuverenitás, az éppen aktuális erőviszonyok szerint valósult meg illetve szenvedett csorbát. A nyugati politikai diskurzusban Ukrajna szuverenitása megvédendő érték, amennyiben a Helsinki záróokmánnyal össze nem egyeztethető orosz intervencióra kerül sor, függetlenül attól, hogy a Helsinki záróokmány aláírása pillanatában nem tükrözte a nemzetközi közösségen belül tapasztalható realitásokat, azonban ugyanezen nyugati politikai diskurzusban figyelmen kívül marad nem csak az 1989 környéki gentlemen's agreement az orosz (akkor még szovjet) biztonsági érdekekről, de a 2014-es Ukrajnában történt amerikai befolyásszerzés is. Utóbbinak külön pikantériát ad, hogy abban a jelenleg regnáló amerikai elnök fia, Hunter Biden is érintett.¹⁰

Ebből a kettős mércéből, valamint Stephen D Krasner teoretikus megállapításából is alaposan feltételezhetjük, hogy a jelenlegi nyugati politikai diskurzusban kevésbé maga a szuverenitás a fontos és védendő érték, sokkal inkább egy sajátos nemzetközi status quo, amelyben bizonyos nyugati, euro-atlanti hatalmak globális hegemoniára tettek szert. Nem más ez, mint az 1989-ben létrejött egypólusú világtrend, amelyet az USA – közelebbről annak deep state-je – dominál szoros szövetségben a II. világháborút követően alárendelt helyzetbe hozott Nyugat-Európával. Ez az a status quo, amit Francis Fukuyama, mint a történelem végét ünneplő 1989-es tanulmányában, amit aztán kötetted duzzasztva 1992-ben is publikált. Ebben a világban az euro-atlanti dominancia – a szintén 1989-es washingtoni konszenzussal (liberalizáció, dereguláció, privatizáció) – töretlenül érvényesül, mégpedig elsősorban a világ keletibb felével – így Kelet-Európával, Oroszországgal, és a remények szerint Kínával – szemben is. A nyugati elképzelés természetesen Kínának is hasonló forgatókönyvet szánt, mint a volt szovjet blokk országainak: politikai demokrácia, majd az új vezetéssel való alkuk álta a termelő javaknak a washingtoni konszenzus elvei szerint való birtokba vétele. Az ugyancsak 1989-es Tienanmen téri vérengzés ezt a nyugati számítást húzta keresztül, egyúttal Kína gazdaságát – a politikai rendszer érintetlenül hagyása mellett a nemzeti kapitalizmus irányába terelte.

A 2014-es és a mostani ukrajnai események alighanem akként is értelmezhetők, mint az 1989-es fiaskó kiküszöbölésére tett kísérlet. Az 1989-es kínai fordulatot követő évtized

⁸ <https://hu.euronews.com/2021/01/21/elmarasztalta-ukrajnat-a-majdan-teri-tuntetesek-elnyomasa-miatt-az-ejeb>

⁹ <https://www.youtube.com/watch?v=WV9J6sxCs5k>; Lásd még Herczeg Márk: Fuck the EU – mondta egy amerikai diplomáciai vezető. 2014. február 6. 444, <https://444.hu/2014/02/06/fuck-the-eu-mondta-egy-amerikai-diplomaciai-vezeto> (Letöltés: 2022. 09. 14.)

¹⁰ Szecsődi Barna: Már a New York Times is elismerte, hogy valódi ügy Joe Biden fiának korrupciós botránya. ORIGO 2022. 03. 19. <https://www.origo.hu/nagyvilag/20220318-most-mar-a-new-yoek-times-is-elismerte-hogy-valodi-volt-joe-biden-fianak-a-korrupt-ugye.html> (Letöltés: 2022. 09. 14.)

elmúltával, 2000-től Oroszország is fokozatosan megkezdte gazdaságának önérdekűvé alakítását. Kína felemelkedése és Oroszország önmagára találása alighanem kellő figyelmeztetés lehetett az euro-atlanti régió számára, hogy ama 1989-es világ, amely a történelem végét lett volna hivatott elhozni, leáldozóban van. Ilyen körülmények között értékelődött fel egy, a világpolitikában nem túl jelentős ország, Ukrajna szuverenitásának problematikája, mégpedig azt követően, hogy amerikai segítséggel olyan kormányzatok kerültek hatalomra Ukrajnában, amelyeknek kellőképpen érzékeny volt a hallása a szuverenitással kapcsolatos sugalmazásokra.

Hogy azonban az euro-atlanti hatalmi központok számára maga a szuverenitás témája inkább csupán taktikai, sem mint stratégiai jelleggel bír, meglehetősen világossággal mutatja be a Hudson Institute kutatója, John Fonte *Sovereignty or Submission: Will Americans Rule Themselves or be Ruled by Others?* című könyve, amelyben rámutat az USA-n belül is meghúzódó nagy törésvonalra. Fonte abból indul ki, hogy a II. világháborút követően kialakult világrend jelenleg átalakulóban van, nem utolsó sorba a globális kormányzás híveinek törekvései következtében. Úgy véli, az amerikai politikai életben az egyik oldalon az alkotmányos demokrácia híveiként is meghatározható szuverenisták állnak, a másikon pedig a globális kormányzás hívei, akiket Fonte transznacionális progresszíveknek is nevez. Fonte szerint a transznacionális progresszívek az ENSZ-ben, az Európai Unióbanban, Európa posztmodern ideológiát követő tagállamaiban, az NGO-kban, mint például az Amnesty International-ban, a Human Rights Watch-ban, multinacionális nagyvállalatokban, a befolyásos alapítványokban éppúgy, mint Amerika vezető elitjében arra törekednek, hogy a globális kormányzás valósuljon meg. Fonte álláspontja szerint ezeknek az ennek az ideológiának az USA-ban ténykedő hívei annak érdekében, hogy a globális kormányzás megvalósuljon, alá akarják rendelni az amerikai szuverenitást a "globális jogállamiságnak". Ennek során hathatós propagandát fejtenek ki amellett, hogy amerikai alkotmány foglalja magába a "nemzetközi jog fejlődő normáit". E „fejlődő normák” között hangsúlyosan szerepelnek a menekültüggyel és a migrációval kapcsolatos elgondolások. Fonte a szupranacionalizmusban, és a progresszívek által erőltetett multikulturalizmusban nem csak a szuverenitás, hanem a demokrácia szempontjából is nagy veszélyeket lát. Fonte a démoszt véli a szuverenitás hordozójának, és úgy gondolja, a kulturálisan többé-kevésbé egységes démosz felbomlasztásával maga a szuverenitás is elenyészik. Fonte szerint a globalista értékeket képviselő szervezetek törekvése, hogy a nemzeteket még befogadóbbá tegyék, és ezáltal az egyes országokat transznacionalista irányba tolják, hogy végül eljöhessen – Fonte kifejezésével – a globális jogállam. Fonte sem hagy azonban kétséget afelől, hogy e jogállamnak – minthogy nem közösségi, nem demokratikus alapokon nyugszik – nem sok köze van a jogállamiságnak ahhoz a bevett fogalmához, amit a nyugati kultúra évszázadok alatt kiérlelt. E globális jogállamiságnak sokkal inkább demokráciaellenességében találhatjuk meg a lényegi vonását, mintsem a szabályalapúságban, amint arra Bertrand Mathieu *A jog a demokrácia ellen?* című könyvében rámutatott.¹¹

Ebben a globális jogállamért folytatott küzdelemben kiemelt jelentősége van a migrációnak és a menekültüggynek, mint olyan jelenségeknek, amelyek alkalmasak a szuverenitás letéteményesének tekinthető nép, az államnemzet kulturális és etnikai felhígítására. 2018-ban az ENSZ kétnapos marokkói konferenciáján Antonio Guterres expozéja után – Magyarország és a Donald Trump által vezetett USA ellenkezése mellett – számos állam elfogadta az úgy nevezett Új Globális Migrációs és Menekültügyi Paktumot (New Pact on Migration and Asylum), mely a migrációt egyfajta emberi jogként ismeri el.¹²

¹¹ Mathieu, Bertrand: *A jog a demokrácia ellen*. Budapest, Századvég Kiadó. 2018.

¹² Bordács Bálint: *Elfogadták a Soros György-féle migránspaktumot*. ORIGO 2018. 12. 10. <https://www.origo.hu/itthon/20181210-antonio-guterres-ensz-migracios-paktum.html> (Letöltés: 2022. 09. 14.); Lásd még a Migrációkutató Intézet 2019 január 2-i Gyorsjelentés az ENSZ Globális Migrációs Egyezményéről

Ilyen összefüggésben különösen elgondolkodtató az ukrán-orosz konfliktus nyomán keletkezett menekültválság. E válság ugyanis az Ukrajna szuverenitásával összefüggő ama jog (a NATO-hoz való csatlakozás kezdeményezése) kapcsán kialakult összecsapásból állt elő, amely jogot Ukrajna – mint szuverén állam – hathatós nyugati szorgalmazás nélkül évtizedekig nem kívánt gyakorolni. Hogy a migráció a befogadó országok oldaláról szuverenitásuk erodálódása és globális kormányozhatóságuk irányába mutat, az eddigiek során talán belátható volt. A jelenség azonban a kibocsátó ország oldaláról is felvet szuverenitással kapcsolatos problémákat. A 44 milliós Ukrajnát ugyanis 2022. július 03-ig 8 402 336 fő kényszerült elhagyni.¹³ Ez lényegében azt jelenti, hogy – tekintetbe véve azt is hogy a menekültek bizonyos százaléka nem ukrán állampolgár – az államnépesség közel húsz százaléka kényszerült hazájának elhagyására. Hogy az állam népességének nagyarányú megcsappanása valamilyen módon kihat az állam szuverén létének további sorsára, az alighanem nyilvánvaló még akkor is, ha feltételezzük, hogy a béke helyreállításával számosan hazatérnek.

Vizsgálódásunkat azzal kezdtük, hogy egyfelől a szuverenitás és a migráció kérdése igencsak összefügg (hiszen migráció az állam három eleme közül a népességet közvetlenül érinti, ez pedig közvetett módon kihatással van a főhatalom tényezőjére, illetve államterületeken valósul meg), másfelől napjainkban hazánkban merőben eltérő migrációs kihívásokkal kell szembenéznie. Menekültválsággal a keleti határon, illegális migrációs válsággal a déli határon. Az utóbbi kérdéskör kapcsán – noha indokolt és szükséges is a különbséget megtennünk a két jelenség között, azonban – érdemes figyelemmel lennünk a hasonlóságokra is. A hasonlóságok közül az egyik az időtényezővel függ össze. Az európai migrációs válság ugyan 2015 nyarán érte el azt az ingerküszöböt, hogy központi témája lett az európai politikai diskurzusnak, a folyamat előszele azonban már 2014 tájékán körvonalazódott. A Frontex erre való tekintettel indította el 2014-ben – a később Triton névvel ellátott – Frontex Plus közös műveletét. A jelenlegi orosz-ukrán konfliktust előkészítő Majdan téri események pedig ugyan 2013 végén kezdődtek, hatásukat azonban jórészt 2014-ben fejtették ki. A szuverenitás kérdését nem csekély mértékben érintő e két folyamat (migránsválság, orosz-ukrán konfliktus) lényegében tehát szinte egy időben indult. Különös továbbá, hogy nagyjából ebben az időszakban, ám már 2015-ben vált hangsúlyos problémává a menekült kérdés az Amerikai Egyesült Államokban is, és a menekültkérdés ott is szorosan összekapcsolódott a szuverenitás témakörével.¹⁴ Pontosan ahhoz hasonlóan, amiről Fonte írt: a transznacionális szempontok elsőbbséget követelnek maguknak a szuverenitással és a demokráciával szemben.

című dokumentumát. https://www.migraciokutato.hu/wp-content/uploads/2019/01/ENSZ_MKI_20181217.pdf. (Letöltés: 2022. 09. 14.) Az összefoglaló megállapítja „A Migrációkutató Intézet áttekintette a 2018. december 10-én 164 ENSZ-tagállam által aláírt globális migrációs paktum tartalmát. A több mint egy tucat ország – köztük a V4-ek – által elutasított dokumentummal szembeni legfőbb érv, hogy leegyszerűsítő módon, elkerülhetetlen, de megfelelő menedzselés mellett mindenki számára előnyös folyamatként írja le a migrációt. A dokumentum egységes migráció-fogalmat használ, összemosva ezzel a legális és az illegális mozgásokat. A 23 célkitűzést lefektető egyezmény szinte teljes egészében a nemzetközi migránsok jogaira helyezi a hangsúlyt, miközben a nemzetállamok szuverenitásának fontosságát és a migrációt sok esetben övező kockázatokat csupán néhány helyen említi. Ebből következően a paktum szinte kizárólag a fogadó államoknak és társadalmaknak irányoz elő kötelezettségeket. Az egyezmény alapvetően a kibocsátó országok (vélelmezett) érdekeit szolgálja, amelyek jelenleg (látszólag) egybeesnek a bevándorlást támogató nyugati országok érdekeivel, ám a dokumentum leegyszerűsítései tudományos szempontból erőteljesen megkérdőjelezhetők.” <https://www.migraciokutato.hu/2019/01/02/gyorselemzes-az-ensz-globalis-migracios-egyezmeyerol/> (Letöltés: 2022. 09. 14.)

¹³ adat.one <https://hu.adat.one/ukran-menekultek-szama-europaban> (Letöltés: 2022. 09. 14.)

¹⁴ Orbán Balázs: A tömeges migráció gyengíti az EU-t. Magyar Hírlap 2021. szeptember 6. <https://www.magyarhirlap.hu/kulfold/20210906-orban-balazs-a-tomeges-migracio-gyengiti-az-eu-t> (Letöltés: 2022. 09. 14.) Jeff Sessions volt amerikai szenátor (1997-től 2017-ig Alabamát képviselte), volt igazságügy-miniszter, a Republikánus Párt tagja arról beszélt, hogy 2015 országában is fontos időszak volt, mert a migráció kérdése a középpontba került, az illegális migráció az Egyesült Államoknak is nagy kihívást jelentett.(...) Az amerikai politikus felhívta a figyelmet a nemzetállamok jelentőségére is, meglátása szerint jelenleg is a

A Kormányzati Tájékoztatási Központnak egy 2017-es dokumentuma, amely Széll Bernadett országgyűlési képviselő kérdésére adott válaszokat tartalmaz, többek között a következőket állapítja meg. „A Nyílt Társadalom Alapítvány (OSF) egyik, 2016 augusztusában kiszivárgott jelentésében ugyanis ez áll: »támogattuk a terület befolyásos szereplőit, beleértve az agytrösztöket, a politikai elemzőközpontokat, a civil társadalom hálózatait és azok szereplőit, hogy alakítsák a migrációs politikát, és befolyásolják a migráció szabályozását és végrehajtását meghatározó regionális és globális folyamatokat.«”¹⁵ Figyelmet érdemel az is, hogy a Mexikóból az USA-ba tartó migránskaraván kapcsán is felmerült Soros György neve.¹⁶

Figyelemmel tehát Fonte azon megállapítására is, hogy a szuverenitást napjainkban érő kihívások globális hálózatok közreműködésével jelennek meg, mégpedig szoros összefüggésben az átalakuló világrend fejleményeivel, alaposan feltételezhető, hogy az időben egymáshoz közel eső Majdan téri események, valamint az európai migránsválság eredetüket tekintve is mutatnak közös pontokat. A 2014-es ukrajnai államcsíny – mint említettük – erősen kötődik az amerikai Demokraták politikai agendájához. Az eseményekre demokrata párti Barack Obama elnöksége, Joe Biden alelnöksége és Victoria Nuland külügyi államtitkársága idején került sor. A Demokrata Párt egyik fő szponzora pedig éppen az a Soros György, akinek Nyílt Társadalom Alapítványa a migráció egyik legfőbb szorgalmazója.

Ugyancsak ezekben az időkben, 2015-ben került sor az Egyesült Államok kormánya számára szakértői munkát végző Stratfor (Strategic Forecasting) alapító vezetője, a budapesti születésű George Friedman emlékezetes chicagói beszédére. Friedman még egy 2009-es könyvében 2020-ra jósolta a kínai előretörés megtorpanását. Úgy vélte, az elmúlt harminc évben tapasztalt kínai gazdasági növekedés nem jelent egyúttal vég nélküli növekedést. A növekedés megtorpanása azonban álláspontja szerint Kína számára jelentős társadalmi és politikai problémákat fog okozni, amelyek eleve kizárják, hogy a jövőben Kínával mint globális hatalmi tényezővel kelljen számolni.¹⁷ A szókimondó külügyi szakember a The Chicago Council on Global Affairs 2015. februári sajtótájékoztatóján világossá tette, hogy az Egyesült Államok régi félelme, hogy a német tőke és technológia egyesül az orosz nyersanyagforrásokkal és munkaerővel.¹⁸ És aligha feledkezhetünk meg arról, hogy éppen a Friedman által előre jelzett esztendő tájékán, 2019 végén, 2020 elején ütötte fel fejét Kínában minden idők legpusztítóbb vírusfertőzése. Friedman Németországgal kapcsolatos nézeteit több helyen is kifejtette. Álláspontja szerint 2050 után Németország semmiféle szerepet nem fog

nemzetállamok a legfontosabb tényezők a világpolitikában. Márpedig a nemzetállamoknak világos határai vannak - mutatott rá.”

¹⁵<https://2015-2019.kormany.hu/download/7/9a/31000/V%C3%A1lasz%20Sz%C3%A9ll%20Bernadettnek%20a%20Soros-tervvel%20kapcsolatban.pdf#!DocumentBrowse> (Letöltés: 2022. 09. 14.); A kormányzati válasz a hivatkozott

részhez lábjegyzetként a következőket fűzi hozzá: „Within the categories of work under review (Governance and Enforcement), we have supported leaders in the field, including think tanks and policy centers, civil society networks, and individual members of those networks, to shape migration policymaking and influence regional and global processes affecting the way migration is governed and enforced.” <https://ia601207.us.archive.org/10/items/321383374OpenSocietyFoundationsInternationalMigrationInitiativeMigrationGovernance/321383374-Open-Society-Foundations-International-Migration-Initiative-Migration-Governance-and-Enforcement-Portfolio-Review.pdf> (Letöltés: 2022. 09. 14.)

¹⁶ Origo szerkesztőségi cikk, Nő a feszültség: egyre közelebb ér az amerikai határhoz az erőszakos migránskaraván. Origo 2018 10. 31. <https://www.origo.hu/nagyvilag/20181031-migranskaravan-usa-texas-trump-feszultseg.html> (Letöltés: 2022. 09. 14.)

¹⁷ George Friedman: The Next 100 Years. A Forecast for 21th Century. Doubleday, New York, London, Toronto, Sydney, Auckland, 2009. 88. Mint írja: „But thirty years of growth does not mean unending growth. It means that the probability of China continuing to grow at this rate is diminishing. And in the case of China, slower growth means substantial social and political problems.”

¹⁸ <https://www.youtube.com/watch?v=gGdcQMaLinE> Különösen 10.22-től (Letöltés: 2022. 09. 14.)

már játszani. Ahogy azonban a Die Welt török származású társadalomtudós cikkírója, Kamuran Sezer fogalmaz, Friedman gondolatai nem analízisek, sokkal inkább kívánságok.¹⁹

Figyelemmel azonban az elmúlt hónapok eseményeire, aminek eredményeként az a Németországot Oroszországgal összekötő Északi Áramlat gázvezeték leállítására már sor is került,²⁰ igencsak más megvilágításba helyeződik Friedman 2009-es és 2015-ös előrejelzése. Friedman 2015-ös sajtótájékoztatóján azt sem rejtette véka alá, hogy az Egyesült Államok két világháborúba való belépése szempontjából elhatározó jelentőségű volt a német és orosz közeledés megakadályozása. Amint a Friedman által vallott néhány fontos nézetről készített – a hivatkozott sajtótájékoztató anyagát is felhasználó – egyik összefoglaló írás fogalmaz, Amerika félelme, hogy „a német technológia és tudás találkozik a hatalmas orosz nyersanyagforrásokkal.”²¹

Összegezve az eddig mondottakat. Az 1989-re kialakult, az USA deep state-je által dominált egypólusú világrend nagyjából húsz-huszonöt év után, tehát a 2010-es évekre felbomlani látszott. Kína megerősödött, Oroszország a jelicini évek után patrióta gazdaságpolitikába kezdett, Németország pedig az újraegyesítést követően nem csupán megerősödött, de a kölcsönös előnyökön alapuló kétoldalú kapcsolatokat kezdett kiépíteni Oroszországgal. Még ezt megelőzően, 2006-ban Brazília, Oroszország, India és Kína közreműködésével megalakult a BRIC országcsoport, amelyhez Dél-Afrika 2010-ben csatlakozott, és a csoport neve BRICS-re változott.

Ezek a fejlemények együttesen kezdték ki az euro-atlanti régió dominanciáját. Friedman ugyancsak 2015-ös nyilatkozatában utal arra, hogy az USA nem törekszik hódításokra, hiszen az igen költséges volna, ehelyett a destabilizálás politikájával igyekszik relatív erőfölényének fenntartására. Krasner és Fonte munkái nyomán utaltunk arra is, hogy egyfelől a szuverenitás a nyugati politikai diskurzus frazeológiája ellenére nem számít mindenki által elfogadott, komoly értéknek, másfelől éppenséggel erős törekvések figyelhetők meg a szuverenitások erodálására, mégpedig a jelenleg független államoknak egy globális jogállamiságba való betagozása érdekében. Ennek előmozdítását szolgálja többek között az ENSZ migrációs paktuma is, ami ahhoz hasonlóan hivatkozik humanitárius morális alapelvekre, miközben a nemzetállamok határainak relativizálását igyekszik elérni, amiként a nyugati politikai diskurzusban is csupán akkor hangsúlyos elem a szuverenitás kérdése, ha az az euro-atlanti régió befolyásának növekedése szempontjából kifizetődő.

Mindezek tanulságaként annyit talán megállapíthatunk, hogy sem a menekült ügy, sem a migráció, sem a szuverenitás, sem pedig az energetikai kérdések, vagy éppen az emberi jogok, nem vizsgálhatók pusztán önmagukban. Érdemes ezeket egymással való összefüggésükben is szemlélni, nem utolsó sorban pedig a globális kormányzásra vonatkozó, immár könyvtárnyi irodalommal rendelkező erőfeszítések, valamint az átalakuló világrend tükrében. Annál is inkább, mivel – amint arra Fonte könyve is rámutat – a globális kormányzás és a demokrácia egymást lényegében kizáró kategóriák. Ha valóban fontos számunkra a szabadság, aminek

¹⁹ Kamuran SEZER: Spielt Deutschland ab 2050 keine Rolle mehr? Die Welt 2015. július 19. <http://www.welt.de/debatte/kommentare/article144195693/Spielt-Deutschland-ab-2050-keine-Rolle-mehr.html> (Letöltés: 2022. 09. 14.)

Mint Sezer írja: „Der einflussreiche amerikanische Politologe George Friedman glaubt, dass Deutschland in der zweiten Hälfte des 21. Jahrhunderts in die Bedeutungslosigkeit abrutscht.” Később hozzáfűzi: „Nicht nur in seinem Buch "Die nächsten 100 Jahre", sondern auch in zahlreichen anderen Expertisen, Artikeln und Gutachten des Stratfor-Vordenkers schneidet Deutschland schlecht ab. An Stellen, an denen es um Deutschland geht, lese ich keine Analyse, sondern einen Wunsch.”

²⁰ Mandiner szerkesztőségi cikk, Leállítják az Északi Áramlat gázvezetékét. Mandiner 2020. július 1. https://mandiner.hu/cikk/20220701_ukrajna_orszorszag_haboru_gazvezetek_eszaki_aramlat_leallas_karbantartas (Letöltés: 2022. 09. 14.)

²¹ Nagy Ida: A káosz az amerikai érdekeket szolgálja. Pax Americana. Demokrata XX. 33. 2016. augusztus 27. 24-25. 25.

garanciái a szuverén, demokratikus nemzetállamok keretei között adottnak tekinthetők, úgy aligha takaríthatjuk meg a problémák e komplex, bár kétség kívül fáradságosabb megközelítését.